

Oslo, 29.05.2019

Klima- og miljødepartementet
v/naturforvaltningsavdelingen

Innspill til helhetlige forvaltningsplaner for natur

Vi viser til innspillmøtet 20.mai i departementet, og muligheten til å sende inn et skriftlig innspill i etterkant, (deres ref 19/1015-).

Norsk Friluftsliv representerer de 17 største frivillige friluftslivsorganisasjonene i Norge med til sammen rundt 950.000 medlemskap og rundt 5.000 lokale lag og foreninger. En av hovedoppgavene til Norsk Friluftsliv er å ivareta allemannsretten og det enkle og naturvennlige friluftslivets vilkår i Norge, herunder saker som har betydning for forvaltningen av natur- og friluftsliv. Intakte og velfungerende økosystemer er grunnlaget for utøvelsen av det enkle og naturvennlige friluftslivet i Norge. Norsk Friluftsliv mener derfor Klima- og miljødepartementets arbeid med helhetlige forvaltningsplaner for natur er nødvendig for å ivareta god økologisk tilstand i våre økosystemer.

Behovet for helhetlige forvaltningsplaner

Rapporten fra FN's naturpanel (IPBES), som ble lansert 06.mai i år, viser med stort alvor og tydelighet at verden står overfor en akutt eksistensiell krise. Overveldende bevis fra 400 eksperter fra ulike forskningsfelt tegner et dystert bilde. Helsetilstanden til økosystemer, som vi og alle andre arter avhenger av, forverrer seg raskere enn noen gang. Rapporten trekker frem arealendringer som den største trusselen mot naturmangfoldet - mennesker har gjort betydelige endringer på tre fjerdedeler av jordens landoverflate. Vårt overforbruk av arealer og levende naturressurser sliter vekk grunnlaget for økonomien, levebrødet, matsikkerhet, helse og livskvalitet over hele verden. Rapporten presenterer et kunnskapsgrunnlag som krever handling.

Vi mener at helhetlige forvaltningsplaner for natur er helt avgjørende for naturmangfoldets fremtid. Arealendringer er også i Norge den største negative påvirkningen på natur, og vi ser en pågående bit-for-bit-nedbygging av naturen, et resultat av en manglende helhetlig forvaltning av arealene våre, herunder intakte økosystemer. Til tross for et strengt byggeforbud i strandsonen siden midt på 1950-tallet, kunne vi i de siste tallene fra SSB konstatere at nedbyggingen av strandsonen fortsetter som før og tilgjengeligheten for allmennheten går ned fra år til år. Dette er ett eksempel, som med all tydelighet viser, at verken lovverket eller den politiske viljen er til stede for å ta vare på naturen og naturmangfoldet. Samme trend ser vi i mange av fjellområdene våre hvor nye hytteprosjekt beslaglegger stadig mer natur. Riksrevisjonens rapport om innsigelse og EVAPLAN 2008 viser at naturen til stadighet taper mot andre interesser. Næringsinteresser veier som oftest tyngst i arealsaker, og har gjennom mange tiår i stor grad trumfet naturhensynet.

Norsk Friluftsliv har, sammen med WWF, nylig laget en rødliste over truede naturopplevelser. På toppen av denne lista står «urørt natur». Det viser at folk merker, også i Norge, at naturen forsvinner rundt oss.

Slik det fremgår av dagens situasjon er det et stort behov for helhetlige planer som sikrer god økologisk tilstand i norsk natur basert på et helhetlig kunnskapsgrunnlag med oversikt over status, drivere og utviklingstrekk i ulike økosystemer. Denne kunnskapen bør resultere i konkrete og omforente mål, samt nødvendige tiltak, på tvers av sektorer og ulike brukerinteresser. Praksisen med enkeltsaksbehandling endres da til å se økosystemene i en større sammenheng hvor samlet belastning er

rettesnoeren. Norsk Friluftsliv mener det er et nasjonalt ansvar å ta vare på norsk natur, og at alvorlighetsgraden er så stor at helhetlige forvaltningsplaner for natur må involvere Stortinget.

Samskaping – nøkkelen til legitime forvaltningsplaner

Bærekraftig utvikling krever nytenkning. Vi må skape fremtiden sammen, og befolkningen må involveres på et helt annet måte enn det som er blitt gjort til nå. Det må derfor legges til rette for samskaping, dvs. fora der ulike grupper stiller på likefot i prosessen fra starten av og har felles oppfatning av forutsetningene for arbeidet. Et likeverdig samarbeid, basert på en felles faglig forståelse, mellom det offentlige, fagmiljøer og privatpersoner, organisasjoner, lag og foreninger tror vi kan skape helhetlige forvaltningsplaner med stor legitimitet i prioriteringer og beslutninger, og forhåpentligvis føre til felles mål og innsats hvor man stopper nedbygging og fragmentering av norsk natur.

Hva skal til for at slike gevinster realiseres?

For at gevinstene av de helhetlige forvaltningsplanene skal realiseres, er det behov for sterk politisk vilje og omfattende vektlegging av naturgrunnlaget i arealforvaltningen, med forpliktende planer med konkrete krav til ivaretagelse av økologisk tilstand på alle forvaltningsnivåer. Det er helt nødvendig at alle sektorer deltar og samarbeider mot et felles mål. Alle må bidra, og her er samskaping nøkkelen til gode medvirkningsprosesser. Helhetlige forvaltningsplaner må være politisk forankret og ha en form for juridisk binding. Det kan da dreie seg om juridisk bindende planer, og/eller strengere virkemidler enn det vi har i dag. Fylkesmannen utgjør således en sentral rolle som kontrollorgan ovenfor håndheving av slike forvaltningsplaner.

I det videre arbeidet anbefaler vi en gjennomgang av gjeldende virkemidler som har som formål å ta vare på økologiske prosesser, geologiske og biologiske mangfold. EVAPLAN 2008 konkluderte med at plan- og bygningsloven ikke ivaretar naturmangfoldet godt nok. Naturmangfoldloven uthules til stadighet av hensynet til det kommunale selvstyret. Naturmangfoldet behøver et styrket rettsvern gjennom tydelig og presist lovverk.

Et sterkt virkemiddel for håndhevelse av helhetlige forvaltningsplaner for natur vil være å innføre krav om arealnøytral arealplanlegging. Skal vi stanse tapet av naturmangfold må Norge bli arealnøytral. Det betyr at vi må gjenbruke og fortette allerede utbygde arealer fremfor å bygge ut mer natur. Kommunene må pålegges et særlig ansvar for et arealnøytralt Norge ettersom det er i kommunene de fleste vedtak om arealdisponeringer gjøres. Arealnøytralitet kan måles ved arealregnskap. Et virkemiddel som nasjonale, regionale og kommunale økosystemregnskap for hovedøkosystemene bør iverksettes for å kontrollere hvordan arealene disponeres, og at forvaltningsplanene følges. En forutsetning for slike regnskap er naturkartlegging som gir nødvendig informasjon for å kunne ivareta biologisk mangfold. Vi behøver kunnskap om hvor verdifulle naturtyper og arter finnes. Forpliktende arealregnskap vil gi god oversikt over hvor skoen trykker hardest. Dette kan bli styringsverktøyet vi trenger for naturokonomien vår, slik vi har styringsverktøy for andre sentrale deler av samfunnet. Restaurering av natur bør også inngå i regnskapet. Det er et mål at 15% av verdens ødelagte områder skal restaureres innen år 2020. Restaurering kan være et bidrag for å bevare og gjenopprette naturverdier innenfor økosystemene, forebygge naturinngrep og minimere negative effekter av inngrep og bruk i sårbare og verdifulle områder.

Med vennlig hilsen

Lasse Heimdal

Lasse Heimdal
generalsekretær

Peter Ø. Oma

Peter Øygard Oma
friluftsfaglig rådgive

